

INVASIEVEN IN NEDERLAND

Baccharis halimifolia L. in de herkansing

J. L. C. H. van Valkenburg¹, H. Meerman², G. Bollen³, A. Zwart⁴

Key words

Baccharis halimifolia
Struikaster
exoot
Kwade Hoek

Abstract – *Baccharis halimifolia* L. (Tree Groundsel) was recorded for the second time in the Netherlands in 2014 at Kwade Hoek on the island of Goeree, Province of South-Holland. Since that year, this invasive species has been recorded twice in Dutch natural reserves, fortunately as single individuals only. One plant was found in 2015 in the central part of the Province of Limburg in 2015, where it was growing on the high bank of the River Meuse in an occasionally grazed terrain. And, as predicted, the species was also found in Dutch Flanders, where in the summer of 2016 a single plant was found growing in a grazed grassland close to the border with Belgium.

Plants previously reported from a neglected allotment near Obdam in 2009 were no longer present in 2016.

Tree Groundsel is one of the 37 species on the first list of Union Concern (EU regulation 1143/2014) that came into force on August 3, 2016.

Samenvatting – *Baccharis halimifolia* L. (Struikaster) is in 2014 alsnog voor een tweede keer waargenomen bij Kwade Hoek op Goeree. Sindsdien is deze invasieve soort nog in twee andere natuurterreinen aangetroffen, iedere keer met slechts een enkel exemplaar. In Midden-Limburg werd in 2015 een plant gevonden in veruigend grasland op de hoge oever van de Maas. En, zoals lang verwacht, in de zomer van 2016, in een begraasd terrein met struikopslag in Zeeuws Vlaanderen op slechts honderden meters afstand van de grens met België.

De planten gemeld in een verwaarloosd volkstuincomplex bij Obdam in 2009 bleken bij controle in 2016 niet meer aanwezig te zijn.

Struikaster is een van de soorten van de eerste Unielijst (EU verordening 1143/2014), die op 3 augustus 2016 van kracht geworden is.

Publicatiedatum – 13 april 2017

INLEIDING

De bedoeling in 2015 was om snel na publicatie van het Gorteria-artikel van [Valkenburg et al. \(2014\)](#) over Struikaster (*Baccharis halimifolia* L.) met een vervolgededeling over Struikaster in Kwade Hoek te komen. Die mededeling liep om tal van redenen vertraging op; sindsdien zijn er in twee andere natuurterreinen ook planten gevonden en is Struikaster opgenomen in de eerste Unielijst van de EU verordening 1143/2014, die sinds 3 augustus 2016 van kracht is.

EU VERORDENING INVASIEVE EXOTEN

De uitkomst van de Pest Risk Analysis uitgevoerd binnen EPPO-verband ([EPPO 2013](#)), waar in het Gorteria-artikel van 2014 al naar gerefereerd wordt, was aanleiding om de soort voor te dragen voor een bezit en handelsverbod conform de nieuwe EU verordening. EU-verordening 1143/2014 verplicht lidstaten uitroeiings- of beheersmaatregelen te nemen tegen Unielijstsoorten die aanwezig zijn op hun grondgebied. Op 3 augustus 2016 is de eerste Unielijst van kracht geworden. Hierop staan 37 soorten, waaronder dus Struikaster. In Artikel 16 tot en met 19 schrijft de EU-verordening lidstaten voor wat te doen na het aantreffen van een Unielijstsoort op hun grondgebied. Artikel 16 gaat over het kennisgeven van vroegtijdige waarneming, artikel 17 over de verplichting tot snelle uitroeiing,

¹ Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Divisie Landbouw en Natuur, Nationaal Referentie Centrum, Postbus 9102, 6700 HC Wageningen; e-mail: j.l.c.h.vanvalkenburg@nwwa.nl

² Kantoor Natuurmonumenten Deltakust, Oostdijkseweg 81A, 3532 LM Goederede; e-mail: h.meerman@natuurmonumenten.nl

³ Kantoor Natuurmonumenten Kempen en Midden-Limburg, Venboordstraat 6, 6005 PJ Weert

⁴ Het Zeeuwse Landschap, Brugstraat 51, 4475 AN Wilhelminadorp
Correspondentie: j.l.c.h.vanvalkenburg@nwwa.nl

Fig. 1. Struikaster (*Baccharis halimifolia* L., rechts) naast Duindoorn (*Hippophae rhamnoides* L., links en op de achtergrond) in natuurgebied Kwade Hoek op Goeree. Foto: Johan van Valkenburg, november 2014.

artikel 18 over de mogelijkheid tot afwijking van deze verplichting en artikel 19 over de daaruit volgende beheersmaatregelen. Omdat Struikaster tot op heden nog geen zichzelf in stand houdende populatie heeft gevormd in Nederland is het streven om nieuw gemelde vondsten in Nederland te elimineren.

KWADE HOEK

Naar aanleiding van een melding door George Tanis via waarneming.nl in september/oktober 2014, ondersteund door een foto van een plant met bloemknoppen, is er een vervolgsbezoek gebracht aan natuurgebied de Kwade Hoek op Goeree, zoals al door [Valkenburg et al. \(2014\)](#) was aangekondigd. Inderdaad, op enkele honderden meters ten oosten van de locatie waar in 2012 vergeefs gezocht is naar de planten van de initiële vondst van Ruud van der Meijden uit 2003 (coördinaten: 58,709–429,397), stond een 130 cm hoog vrouwelijk exemplaar van Struikaster (Fig. 1). De vegetatie waarin de plant staat, komt ook beter overeen met het ontwikkelingsstadium zoals dat te zien is op de begeleidende foto van Ruud van der Meijdens collectie uit 2003 ([Valkenburg et al. 2014](#); Fig. 1).

De vegetatie op de locatie van de vondst uit 2003 had zich verder ontwikkeld tot een duindoornstruweel, waarin in 2012 geen Struikaster terug te vinden was.

Fig. 2. Tak met uitgebloeide hoofdjes van de vrouwelijke plant van Struikaster (*Baccharis halimifolia* L.) van Kwade Hoek. Foto: Johan van Valkenburg, november 2014.

Fig. 3. De vrouwelijke plant van Struikaster (*Baccharis halimifolia* L.) van Kwade Hoek na het uitspitten en het verwijderen van de vruchttragende takken. Foto: Johan van Valkenburg, november 2014.

Fig. 4. Bloeiwijze van de mannelijke plant van Struikaster (*Baccharis halimifolia* L.) uit de omgeving van Ohé en Laak. Foto: Edu Boer, 9 oktober 2015.

De in 2014 aangetroffen plant (Fig. 2) had zaden gevormd. Een test met een 50-tal zaden (opheldering in melkzuur) liet zien dat de zaden leeg zijn. Dit geeft sterke aanwijzing dat vooralsnog een mannelijke plant niet in de directe omgeving aanwezig is en er geen sprake is van effectieve zaadvorming. Hierdoor lijkt het risico voor verdere verspreiding en vestiging vooralsnog miniem.

De in 2014 gevonden plant is na registratie, fotografie en het verzamelen van een herbariumexemplaar (Valkenburg 3797) uitgespit (Fig. 3). Alle vruchttragende takken zijn in een plastic zak direct afgevoerd en de kluit is op een later tijdstip afgevoerd.

NATUURTERREINEN LIMBURG EN ZEELAND

Waar we in Nederland tot op dat moment de verwachting hadden Struikaster aan te treffen in de duinen, worden we in september 2015 verrast met een melding uit Midden-Limburg. Tijdens een FLORON-kamp langs de Grensmaas werd er een plant gevonden op de hoge oever van de Maas in de omgeving van Ohé en Laak. De plant, in dit geval een mannelijk exemplaar van 120 cm hoog (Fig. 4 & 5), stond in een verruigend grasland op een kleiige grond, in tegenstelling tot de juist zandige bodems in de duinen. De voortvarrendheid die Natuurmonumenten eerder al ten toon spreidde in de Kwade Hoek krijgt hier ook weer vorm en ook dit exemplaar werd met wortel en al uitgespit en gearhiveerd (Valkenburg 3805).

In de zomer van 2016 wordt dan toch eindelijk onze grote vrees bewaarheid en komt er een melding uit Zeeuws-Vlaanderen in de omgeving van Retranchement, vlakbij de grens met Vlaanderen.

Fig. 5. De mannelijke plant van Struikaster (*Baccharis halimifolia* L.) uit de omgeving van Ohé en Laak na het uitspitten en het verwijderen van de takken. Foto: Edu Boer, oktober 2015.

Awie Zwart, de vierde auteur, herkende de plant naar aanleiding van de foto's bij het eerdere Gorteria-artikel uit 2014 (Valkenburg et al. 2014). Bij nader inzien blijkt enkele jaren daarvoor ook al Struikaster verwijderd te zijn uit een natuurterrein van het Zeeuwse Landschap, simpelweg omdat de struik herkend werd als niet inheems en waarschijnlijk een verdwaalde tuinplant – aan daadkracht bij het Zeeuwse Landschap is er duidelijk ook geen gebrek. Gelukkig was er in dit geval in het begraasde terrein met struikopslag van braam, meidoorn en roos ook weer sprake van een enkel exemplaar; dit exemplaar was enkele jaren oud en anderhalve meter hoog. Bloemen waren nog niet ontwikkeld, dus er kon geen duidelijkheid gegeven worden of het een mannelijk of vrouwelijk exemplaar betrof. Ook dit exemplaar is met wortel en al verwijderd en gearhiveerd (Valkenburg 3823).

Met de EU verordening achter de hand is vervolgens ook de uit 2009 bekende melding uit Obdam nagetrokken. Op het voormalige volkstuincomplex naast de spoorbaan zijn in september 2016 echter geen Struikaster planten aangetroffen.

Het verzamelde herbariummateriaal van Struikaster is gedeponeerd in de herbaria van Naturalis Biodiversity Center te Leiden (L) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit te Wageningen (WAGPD).

REFERENCES

- EPPO. 2013. Pest risk analysis for *Baccharis halimifolia*. EPPO, Parijs. Zie: https://www.eppo.int/QUARANTINE/Pest_Risk_Analysis/PRAdocs_plants/13-18359_PRA_record_Baccharis_halimifolia.pdf.
- Valkenburg JLCH van, Duistermaat H, Meerman H. 2014. *Baccharis halimifolia* L. in Nederland: waar blijft Struikaster? *Gorteria* 37: 25–30.